

(*goede sier maken*), basc (*t*)xera 'acollida' [S. xvi, per a detalls veg. Mitxelena, *BSVAP* xi, 219, i *FonHiVca.*, p. 71], en fi port. *xira* [*ter boa xira* «ter bom pasto e comer, como em banquete lauto», 1547], i cast. JIRA, que apareix com a *xira* des dels 1530 [*bazer xira*, como «hazer buena mano llena de todo bastimento para la comida o almuerzo»], i encara Sancho Pança es recorda de «la *gira* que tuve con la espuma que saqué de las ollas de Camacho»: seguida, ai las, de l'«otro tiempo --- sustentándome con rajas de queso y mendrugos de pan»; també allà es passava després a 'festassa, alegre xondana': «habíamos estado las dos en un valle de los montes Perineos en una gran *jira*» (Cervantes, *Col. d. l. Perros*, 298); i «es la primera mujer en jacarear: / haya señor *jira* y fiesta / y música a su ventana» (Calderón, *Alc. de Zalamea* II, § 3, 124). Només és que en cast. i port. es partí de la forma *chiere* [S. xvi], que el fr. ant. *chiere* havia pres en la regió NE. francesa (Picardia, Bèlgica, Normandia), de resultes del gran temps que es donaven els sequaços del Duc d'Alba, en les terres grasses de Flandes, en les opípares bevèries que ens gravaren joiosament en la retina els Rubens, Rembrandt i Van der Gogh.

Tot això és certament ben clar; en canvi no ho sembla gaire d'estendre-ho al nostre *xera* en el sign. 'flamarada' o 'foguera', ni té aires de poder-s'hi unir gaire fàcilment. És cosa ben viva, i ampleament estesa i arrelada, en moltes comarques del Princ., sobretot en el domini occidental, però així mateix en rodals del Nordest, llunyans del cat. central: «Veieu quin castell a sobre el llom d'aquella muntanya, encesa com una *xera*?: és Gardeny», és la visió que ens dóna el robust pinzell literari del lleidatà Joan Santamaria, reviscolant en nosaltres aquells capvespres de flama rogent que recordem tots els que ens hem delectat en aquella horta de delícies, del nostre gran Ponent (*Visions de Catalunya*, ja a «La Publicitat» de 25-xi-1926); així ho sentirem pertot fins a les serralades del Pirineu central: «no s' deixen matar pel fred, no: amb lo bàlec van fer una fogaina: re, que *fèben la çera* ---» Taüll (1969).

D'altra banda, arriba a la nostra marina del Nord, almenys en el plural relatiu a les flames: «el foc fa *xeres* quan s'ablama» (i més frases, veg. Ruyra, *O. C.*, 861); els minyonets caçadors aguanten així el vent geliu de les parades hivernenques: «la flama, aixecant belles *xeres*, encs acarona de tant en tant amb llur escalf agradós» id. (*La Parada*, 40). Grieria n'aplega dades dels corresponents de l'IEC (BDC xx, 264) en una vintena de pobles compresos entre Gandesa i Ripoll, i entre Lledó d'Empordà i El Campell, ja a la ratlla d'Aragó; i segons *AlcM* baixaria al E. fins a Solsona, Berguedà, Lluçanès i PnaVic. D'altra banda continua per l'Alt Aragó, *çera* (vall de Tena), *çera* (Echo) (AKuhn, *RLiR* xi, 44-45); i el seu derivat cat. *xerada* (infra), continua allà com *şjeráta*, des de la Sierra Guara i l'Alt Gállego fins a Ansó, amb les accs. «llamarada, hoguera, incendi», «rama de boj seco, en el momento de arder, tizón», «llamarada de poca dutación» (Kuhn); *charada* a l'Aragó i fins a la Rioja alabesa (Pe-

ralta, Borao, Iribarren, Baráibar).

Com que aquest sentit tan concret i material costa d'unir amb els anteriors, i sembla heterogeni, es va pensar a cercar-li altres etimologies. En particular vaig posar en teler d'examen una hipòtesi d'arabisme, a base de *šála* «torche», «llama de fuego», en una nota provisional, a propòsit dels casos de *l'ár.* > *r* romànic (BDC xxiv, 77, nota); però jo mateix en reconeixia la improbabilitat, per l'àrea geogràfica i els forçats expedients fonètics a què s'havia de recórrer; absolutament inacceptables altres suggerències (TAEDA, Kuhn), o bé vagues tentines (Ga. Diego, *RFE* ix, 128): bastarà remetre a aquestes i a notes d'altres que en part ja no l'hi enllacen explícitament; completem el dossier amb formes de FLAGRARE it. dialectals, *Litbl.* xxxvii, 375, n. 2; i amb algun parònim vagament mossàrab, M-L., *RFE* xi, 12; cf. encara Tallgren, *Glanures* I, 166. Si ho consigno, és només perquè hi havia pensat jo mateix, i consti que ho rebutjo.

Sentim, en canvi, que resta versemblant la unió amb el *xera* 'convit', 'bona acollida', d'origen francès: hi està d'acord Moll (*AlcM*) i ja fa molt que ho he anat veient més i més raonable; ho identificaria ell perquè una «flamarada viva s'anomena en castellà *gozo* i *alegrón*» —val a dir que és només en forma ocasional i ben metafòrica—; «és a dir amb expressions directament relacionades amb la idea de 'goig, alegria'». Ja van bastant per aquí els fets, en la mesura que ho suggereixen expressions més concretades: *gala* 'flama' a Ciutadella (Moll, *MiscAlcover*, 443); *galada* 'foguera de flames' Ager (Porcioles, p. 36), 'flamarada' urg., segarr. (*AlcM*): «dancen per la vigília de St. Joan, de St. Pere y de St. Jaume --- encenen un foc —*galada* o *xerada*—, y a la vora d'ell s'hi arpeleguen les noyes fent rodona», Porcioles (V. d'Ager, 18).

Fixem-nos sobretot que la gran foguera és necessària per donar bona acollida al foraster que arriba: Violant (*l. c.*) aplica *fer xèra* «fer foc d'alegria» al moment «quan arriba un foraster amic»; Joan Lluís Pall. mostra com el foraster que arriba necessita que li'n encenguin perquè «a la vora del foc, amb bones *xeres*, se va aixugar» (*Rec. d. l. vida de pastor*, 59), i en totes les seves obres trobo repetida la frase *entreu i farem xera, vos fareu una bona xera*, sense comptar que de la seva boca mateixa ho he sentit una munió de vegades (1962); cf. encara el passatge del *Decam.* (II, § 2) que he citat a XEMENEIA. *Xirinalda* 'guspira' pall., encreuat amb el sinònim *eixalda*.

DERIV.: *Xerassa* (Dag.). *Xerada*, Ager, supra; *çerada* 'flamarada' Borges d'Urg. (BDLC vi, 56); *xeragada*. *Xerós* 'manyac, falaguer' blanenc: «caminaven lentament, pas a pas, fent bracet, ella molt repenjada, amb aire esllanguit i *xerós*, ell amb posat greu», Ruyra (*Pinya d. R.* II, 169); «L'Escampa somreia / entre un degotall / de plors, que li queia / boqueres avall; / *xerós*, amoixava / un corser pel clin, / i el petonejava / com si fos un nin»; «l'escalfor gustosa / gaudí del vi vell: / la don' més *xerosa* / ton llavi vermell» id. (*País del Pler*, *O. C.*, 966b, 1057b). *Cal Xerós*, nom d'una masia solsonesa (als Torrents de Ladurs,